

CATALUNYA

Revista quinzenal

XV MAIG DE MCMV

MINISTERIO DE CULTURA

SUMARI:

Discurs llegit als Jochs Florals de 1905, per Mn. Antoni M. Alcover.—La flor qui cau, per Maria Antonia Salvá.—El tresor amagat d'una novela (cas històrich), per Raymond Casellas.—Somni d'estiu, per Miquel R. Ferrá.—Com hom se pren guarda de ço que fan los reys nils princeps daquest mon: Cap. III del Libre de Contemplació de Ramón Lull, tramès per M. Obrador y Bennassar.—El Mestre Nou, per J. Pous Pagés (acabament).—Mira 'm.—Apòlech, per En Rossendo Serra y Pagés.—Un deixeble d'En Rossendo Serra y Pagés: El grà de sorra, per I. de L. Brichs y Quintana.

Actualitats.

MINISTERIO
DE CULTURA

Universitat, 7

DISCURS

Ilegit als Jochs Florals de 1905

per Mn. Antoni Alcover

SENYORA:

DAMES Y CAVALLERS:

Sols la consuetut establerta de que'l mantenedor no resident a Barcelona fassa'l *Parlament de gràcies*, explica que siga jo l'enca-
rregat de donarles enguany, y ben corals y espressives, a tots els
qui han contribuït a n-aquexa solemnidat de la Pàtria amb l'esclat
de llur enginy, bellesa, activitat y entusiasme.

Sí, grans mercès a tots de part del Consistori y de l'altíssima
representació que l'honorable *Cos d'adjunts* ens confià! Grans
mercès primerament a vos, Senyora Reyna de la Festa, que tant
ens heu honrats y enaltits presidintnos magestàticament asseguda
a n-aquest august sitial, qu'han alçat tan amunt les Lletres pàtries
y l'amor a la nostra llengua. Acceptant la presidència de la festa,
o senyora, heu seguida la tradició gloriosíssima, casi milenària,
de les dames catalanes que quant apuntava l'aua de la nostra na-
cionalitat ja presidien les *Corts d'amor*, encoratjant ardides y
heroyques l'estol de trovadors, sempre amunt, ben amunt, per les
sublims y sagrades eccelsituts de la divina Poesia.

Gran mercès a tots vosaltres, estrenus cantors de la Fé, de la
Pàtria y de l'Amor que just un esbart de cadernereres y passarells
heu acudit a n-aquest palench secular, y hi heu feta sentir la vos-

tra veu gentil, y heu depositada demunt l'Altar de la Pàtria l'ofrena coral de la vostra inspiració. Aquexa ofrena vostra es la festa d'avuy, la festa major de les lletres catalanes. Sí, vosaltres constituïu la festa: els premiats y els no premiats, y més aquests que no aquells. Perque ¿que serien els Jochs Florals just amb les composicions premiades? ¿Haurien tenguda ni tendrien la ressonància, la celebritat, la transcendència que gràcies a Deu tenen, com a despertadors y redentors de les nostres lletres, de la nostra llengua, de la nostra personalitat ètnica? Aqueys centenars y centenars de composicions presentades cad'any, sabent ja llurs autors que l'immensa majoria han de romandre sense premi, dins l'ostracisme, fora de la glòria flouresca, representen una suma inefable d'abnegacions y sacrificis, una suma maravellosa d'ardors, energies y entusiasmes per la Pàtria y per la llengua, que constitueixen una de les forces latents més grosses y més vitals de la nostra renaixença, cent voltes gloriosa. Per axò, grans corals, infinites mercès a tots vosaltres que heu honrat enguany el Consistori amb la remesa de tants de centenars de composicions. Tots qu'heu merescut bé de la Pàtria.

Grans mercès igualment a les digníssimes Autoritats que amb la sereníssima Reyna de la Festa ens presidexen. Posades de Deu per procurar y impulsar el bé del poble, essent aquexa festa un bé indiscutible per l'esperit y p'el cor de Catalunya, aquest era per elles un lloch d'honor; y axí se son honrades a si metexes y ens han honrats a tots, venint a honrar la nostra poesia, les nostres lletres, la nostra llengua.

Grans mercès finalment a tots vosaltres qu'ompliu de gom a gom aquesta sala grandiosa, un dels casals de la nostra glòria, brollantvos el cor, resplandintvos la cara, llampegantvos els ulls d'amor y entusiasme per tot axò que representa y simbolisa la festa d'avuy: la poesia, les lletres, la llengua, la Pàtria...

Y ara, veentvos ablamats del metex foch qui crema dins la meua ànima, l'amor a la nostra llengua estimadíssima, permeteume una paraula com a clau y corona d'aquexa gran festa.

Conta l'Evangelí (Jo. XI) que mort Llatze de quatre dies y

soterrat dins la roca viva segons la costum hebrayca, hi va'í Bon Jesús, se planta davant el sepulcre y amb una gran veu cridá: ¡¡¡Llatze, surt defora!!! *Y a l'acte sortí, diu l'Evangelí, el qui era mort, lligat de peus y mans amb faxas y la seua cara era lligada amb un sudari. Y va dir el Bon Jesús: Deslligaulo y dexaulo caminar.*

Senyors, una cosa consemblant ha succeït a la llengua catalana. Aquell estol brillantíssim de poetes que restabliren els Jochs Florals, com a profetes d'Israel se plantaren davant el sepulcre aont malevolenses estranyes y tres sigles d'ensopiment de la nostra nissaga havien amortallada y soterrada la nostra llengua benivolgu-da. Y cridaren aquells nous profetes amb tota cuanta forsa tenien, alsant el crit sublim de l'art y de la poesia:—¡Senyora, sortiu defora! Y la *morta* sortí ben viva cop en sech del sepulcre, lligada, axò sí, de peus y mans amb una mala fi de faxes, cordells y lligams, y la seua cara garridíssima era lligada amb una partida de sudaris. Y ressoná una veu en les altures, que deya:—¡*Deslligaula y dexaula caminar!* Y també cridá la morta-viva, ben fort y ben viu:—¡*Fills meus, deslligaume que pugam caminar!*

¡Prou que s'era mester deslligarli y desferli tants y tants de fermalls que li subjectaven y empresonaven tot el cos gentilíssim! Prou que s'era mester desferli y llevarli aquells sudaris que li tapaven la cara, aquella cara de filla de Deu, resplandent com el sol! ¡Prou que s'era mester desferli totes aquelles faxes y lligams y sudaris d'influències forasteres, d'invasions y suplantacions de llengües estranyes, que no li dexaven donar passa, que li aturaven fins y tot l'alè... Y aquells grans benefactors de la nostra rassa, que's deyen En Rubió y Ors, En Marian Aguiló, En Milá y Fontanals, Mossen Cinto, En Tomás Forteza y tants y tants d'altres se passaren la vida fent l'obra meritíssima de filial misericordia d'anar desfent y desfermant aquells lligams y sudaris. Pero eren tants y tan forts y tan envitricollats els que l'enveja dels estranys y l'ensopiment dels fills li havien texits y embolicats per tot el cos durant tres sigles mortals, qu'aquells mestres insignes no arribaren a acabar la feyna, per més que s'hi pegaren tota la vida; ni l'acabaren ells ni l'estol meritíssim y nombrosíssim de llurs

dexeables qu'han seguida y seguexen la tasca gloriosa. Encara n'hi queden molts de lligams y sudaris a n-el cos embellidor de l'excelsa princesa, que no la dexen caminar ni la dexen veure axí com caminava ni axí com se mostrava en temps primers, com a filla de Deu, resplendent com el sol, rodada de ruxats de flors y d'esbarts d'aucells, com una bona diada de Maig. Senyors, es que la feyna de trecents anys no's desfá amb una grapada; lo qu'em-boliquen y embruyen nou generacions no ho dessembolica ni ho aclarex una generació. Pero lo que no fa una generació, ho fan dues, ho fan tres; lo que no pogueren acabar els iniciadors, els capdevaners, els mestres, ens pertoca acabarho nosaltres, si volem esser consecuentes, si volem esser llògichs, si volem que'ns tinguen per lo que deym que som, si l'amor que proclamam tenir a la llengua catalana, ha d'esser qualque cosa més que paraules volanderes que'l vent s'endu, si ha d'esser amor de cor y no just de boca...

Senyors, ja fa massa temps que retrona la veu de les àltures: *¡Deslligaula y dexaula caminar!* Ja fa massa temps que retrona la veu de la morta-viva.—¡Fills meus, deslligaume ben deslligada que puga caminar sense noses ni destorbs, y que'm puga dexar veure de tothom axí com Deu m'ha fet! Y aquesta veu parla per tots els qui tenim la ditxa de qu'aquesta llengua estrènua siga la nostra propia. Si, som tots que l'hem de deslligar, que l'hem de deslliurar. No basten els mestres tots sols per una empresa tan grossa, tan llarga, tan trascendental: es precís que tots els-e fassem costat, els-e donem tota la nostra forsa, tot el nostre concurs. Som nosaltres qui la parlam, que li hem de tornar la llibertat perduda. Y es evident, perque ¿aont viu ella mes que dins el cor dels qui la parlen? ¿Com ha de romandre completament lliberta y desfermada de lligams y sudaris d'esclavatge y de mortalla, si dins els nostres cors la mantenim presonera del forasterisme, lligada de peus y mans y amortallada per cent influències estranyes que la sollen, que la desfiguren, que li lleven tot el seu caràcter y fesomia pròpia, que la despullen de les seues joyes més preuades, que li tapen la gallardía y puresa inefable de les seues formes y perfils, y no la dexen moure ni la dexen tal com ella es, com a filla de Deu y gran

senyora, sino com esclava desbuada y avorrida, que li planyen el pa y la maten de feyna y no li dexen un minut per abillarse y enllestirse? ¿La volem lliure la nostra llengua, neta y depurada? ¿Volem fer lo qu'ella'ns demana tot cridant: Fills meus, deslligau-me y dexaume caminar? Donchs treguem de dins el nostre cor, de dins la nostra boca tots els ressabis y forasterades de mots, frases y maneres de dir; cerquem amb ardor, amb entusiasme, ab vera devoció per tot arreu la propietat catalana en tot y per tot, la genuïnitat de llenguatge y la puresa y netedat de frases y de maneres de dir. ¡Fora aficar dins la conversa frases forasteres sense to ni sò! ¡fora traduirles servilment com si'l catalá no'n pogués sortir de l'esclavatge ni de la dependència forastera! ¡Fora de la nostra llengua tot lo foraster, tan si es de més enllá de l'Ebre com de més enllá del Loire! Ni d'una banda ni de l'altra ha mester res la llengua catalana; té del seu tot lo qu'ha mester y tot lo que li escau per enllestirse y enjoyarse com cap reyna del món; dins la seua caxa guarda roba a voler per tots els seus fills, que no la hi acabarán per molts que siguen y per més endiumenjats que vullen anar. No, no hi ha perill de que'ls fills d'altres mares modernament més sortades, arripien anar més ben enllestits, si nosaltres, en lloch d'anar a captar roba a fora casa, sabem posar má dins la caxa veneranda de la nostra mare benvolguda y afinarhi tantes y tantes de teles finíssimes de cánem y de lli fetes en casa, tants y tants de draps de seda y d'or, brufats de perles y diamants y carboncles com hi saberen trobar per vestir llurs obres estupendes el rey En Jaume, el Bt. Ramón Lull, En Ramón Muntaner, En Bernat Metge, Sant Vicens Ferrer, N'Ausies March, En Juanot Martorell y a n-els nostres temps En Marian Aguiló, Moss. Cinto, Moss. Costa y tants d'altres... No, no mos ne falta riquesa, no mos ne falta abundancia, no mos ne falta opulència, no mos ne falta immensitat de llengua. Lo que sí falta una mica es que la cerquem amb devoció aquexa riquesa, aquexa abundancia, aquexa opulència, aquexa immensitat. Y no tením altra remey que cercarla amb totes les nostres forces. L'hem mester com el pa de cada día. Hí ha que cercarla en les persones que's distingxen per llur puresa de llenguatge, per

llur correcció y saba ben catalana; hi ha que cercarla dins les regions aont se conserva més pura y més neta y més sencera y més ella, la nostra llengua; cerquemla dins els bons escriptors moderns y sobre tot el anteriors a n-el sitgle xvi, eczents completament d'influències forasteres; comparem el llenguatge y la sintaxis d'aqueys escriptors amb lo llenguatge y sintaxis vivents a les regions de més puresa catalana, y ens trobarem qu'encara son vives casi totes les paraules, casi totes les formes sintáctiques y maneres de dir dels sitgles xiv y xv, època d'or per la nostra llengua. Axí respondrem a la veu de les altures que'ns crida tan fort y tan viu: — ¡Deslligaula per que puga caminar! Axí respondrem a la veu d'ella metexa, que'ns crida: ¡Fills meus, deslligaume! ¡dexaume caminar! Senyors, una de dues: o volem la llibertat, la redenció, la renaxensa de la nostra llengua, ò bé volem la seua esclavitut, la seua desnaturalisació, la seua pobresa, la seua mort. Si volem lo segón, si consentím en lo segón, no feym res o casi res per evitar lo segón, ¿com podem dir que volem lo primer?

¿Volém la llengua catalana lliure, neta, pura, autónoma, reyna y senyora del nostre cor y dels territoris que Deu li doná? Donchs hem d'esser nosaltres metexos que li hem de tornar tot axò. Y per tornarlehi, no hem d'anar precisament a combatre a fora casa, no hem d'acometre ni investir els estranys, no hem de dirigir ni aficar les armes a n'els forasters. La batalla, la campanya l'hem de comensar dins nosaltres metexos; la campanya, la batalla, han de consistir sobre tot en depurar, en purificar, en seleccionar, en correctir, en embellir el llenguatge y les seues formes y maneres que'ns brollin del cor. ¿Com porém dir formalment que volém la llibertat y l'autonomía de la llengua si nosaltres metexos, tot parlant la sometém a l'esclavatje més ignominiós, si la feym brollar de la boca tota despullada y desposseída de les seues gracies, de les seus joyes, eclipsada y feta malbé la seua gentilesa, tudada y fusa la seua opulencia? ¿Qué'ns han de dir els nostres contraris per poch entesos que siguen?

—Demanau y voleu l'autonomía ¿y no'us cuydau de fer efectiva la única qu'está esclussivament en la vostra ma conseguir, la

de la llengua? ¿Deys que voleu lliure y autónoma la vostra llengua y la feys brollar de la vostra boca esclava y atapida de forasterades? ¿Protestau contra l'influencia castellana, y la mantenú tan absoluta, tan fonda y radical dins la llengua que parlau, que's pot dir que sovint no es més qu'un castellá mal traduít? ¿No deys que'l catalá no dependex en res ni per res del castellá? ¿Donchs per qué'l parlau y l'escrivú farsit de castellanismes, castellanisat de cap a peus? ¿per qué'us heu oblidades casi totes aquelles formes y maneres de dir propies del catalá, que constituexen la seua característica, que'l fan realment diferent, y independent del castellá? ¿per qué les han dexades aquexes formes vives encara dins varies regions considerables del territori catalá y patents dins els escriptors antichs? ¿Per qué conversau y escrivú de tal manera, que no han pogut dir que'l catalá no té sintacsis propia, que la seua sintacsis es la castellana?

—Senyors, tot axò ens poren tirar a la cara si no'ns resolém definitivament a escoltar y obeir a la fi la veu de les altures que'ns crida:—¡Deslligaula perque puga caminar!; si no'ns resolém definitivament a escoltar y obeir la veu de la vostra mare que no s'atura de cridar: ¡Fills meus, deslligaume que vull caminar sense noses ni destorbs, y me vull dexar veure sense sudaris ni vels, tal com Deu m'ha feta!—Senyors, no cregau que jo pretenga que res s'es fet per la llibertat y depuració de la nostra llengua. Molt, moltíssim feren els grans iniciadors de la nostra renaxensa y l'estol gloriosíssim dels poetes y escriptors que'ls-e seguiren. Feren moltíssim, pero moltíssim, feren lo que no's pot dir, lo que nengú creya qu'arribessen a fer, ni ells metexos s'ho porien imaginar. Lo que vull dir, lo qu'es evident de tota evidència, qu'encara hi ha molt més que fer. Es lo que'us he dit: lo que fan tres sitgles, no's desfá amb una grapada; lo que descuyden y abandonen nou generacions, no hu refá, no hu torna alzar una generació; es mester tot l'esfors d'un parell de generacions. Y aquest es el nostre cas. Sí, es una tasca grossíssima y llarguíssima això de restaurar una llengua y alsarla de l'oblit y dels menyspreu dels metexos que la parlen, y enlayrarla a la gloria; que tothom la torn a estimar y li rendesca

homenatge; es una tasca grossíssima y llarguíssima depurar una llengua, reconstituïrla, ferli cobrar l'esplendor y prestigi perduts y cenyirli de bell nou la corona y posarli el cetre dins les mans y asséurela a n'el trono com a reyna.

Y aquesta es la tasca precisament que duym entre mans. Es grossa, grossíssima; es llarga, llarguíssima, y plena de dificultats y d'obstacles, molts d'ells casi insuperables; pero precisament la nostra nissaga es nada per coses grans, y vencent els grans obstacles se coronen els pobles de gloria. Jamay ha reculat el poble catalá devant cap inimich, devant cap empresa que li interessás d'aprop; y no hem de recular devant aquesta. ¿Consentiríem a passar per l'ignominia de que's pogués dir de vosaltres allò de l'Evangelí, d'un que comensá una casa, y no la va pogué acabar, y la gent s'en reya: *quia cepit aedificare et non potuit consummare* (comensá a edificar y no hu pogué acabar)? El poble catalá ha comensada la reedificació, la reconstitució de la seua llengua, y venga lo que venga y succeesca lo que succeesca, la durá a cap, l'acabarà. Catalunya acaba sempre les coses que comensa, y si Deu ho vol y María, acabarà aquesta. ¡Vaja si l'acabarà!

HE DIT.

La flor qui cau

*Els ametlers sonreyen al ple de sa florida,
ploraven les campanes a dalt el campanar;
ploraven per ma mare ja freda, sense vida...
y l'eco s'escampava per dins l'ametlerar.
Y jo... pot ser sonreya als brassos de ma dida,
pot ser també plorava de veure gent plorar.
Axí passá a ma vista l'esglay d'aquella mort
sens que'm dexás el rastre d'un pietós recort.
Y axí cada any retornen els dies de Febrer;
y al acalar mos ulls, jo sent de l'atmetler
la blanca flor despresa;
y aquells dies de calma, de llum y de cel blau,
me duen l'anyorança d'un bes d'amor suau,
d'un bes jamay sentit, de maternal tendresa;
y una ombra de tristesa
devalla dins mon cor
ab la blancor despresa
dels ametlers en flor.*

MARÍA ANTONIA SALVÁ.

Febrer de 1905.

El tresor amagat d'una novela

(Cas historich)

Quan el jove historiaire, en March Palau, va arribar a la penya, aquella nit, molts concurrents li varen preguntar afectuosament pel seu oncle, el milionari Pere Serra, per mal nom en «Serra de les unses», qui, segons deyan els diaris, estava malalt de gravetat.

—Els metges han pronosticat que no allargarà més de vuit dies —va respondre l'historiaire.

—Allavors, dispósat a heretar...—va fer un concurrent.

—No ho creguis. El meu pobre oncle, dich, el meu rich oncle, m'ha tingut sempre poques simpaties, pera deixarme tastar dels seus milions. A n'els seus ulls, tinch una tara massa grossa pera que un home com ell me la pugui perdonar.

—Una tara... ¿Quina tara?

—Sí, la tara d'esser un *intelectual*, com ens titulém nosaltres mateixos, modestament. Els homes que han pujat del no res, que s'han obert pas per entre la miseria a empentes y rodolons, fins arribarse a fer richs, neguitosos com están continuament per les lluites del negoci, miran, per lo general, ab certa rencunia als contemplatius que malversan la vida entretinguts en somniar o esbrinar coses que no portan cap profit palpable, cap profit dels que se'n pot fer *assiento* en els llibres de comptabilitat. El meu oncle sempre diu que, en sabent entendre les partides del Major, no calen pas més llissons de lectura, y que d'escriure ja n'hi há prou quan se sab posar la firma d'un rebut. Sempre'm recordaré

de la graciosa escena que va passar a casa un dia que ell hi va venir, quan va casarse ma germana. El van fer entrar al meu estudi, no sé per qué, y tant bon punt va veure la llibreria, va agafar un aire cómicament sever, un posat agre-dols d'indignació, com si tot d'un cop s'imaginés els diners malaguanyats que representava la biblioteca y el temps perdut que suposava la lectura de tant paper. Després de recórrer ab la vista les parets cobertes de vólums, me va clavar la mirada ab la mateixa severitat que si m'hagués sorprés en una escena de disbauxa.—¿Y qué'n fas de tots aquestos llibres?—me va preguntar, seriós y solemne com un jutge.—¿Voléu creure que no vaig saber qué dir? A un home com aquell, que ni temps havia tingut de noy pera passar les beceroles, no li havia pas d'anar a explicar que d'aquells llibres ne treya, per exemple, l'*Estudi social dels remensas a Catalunya*, que era lo que alashores me tenia capficat. L'home no m'hauria entés y potser haguera cregut que me'n burlava. Aixís és que vaig respondre:—¿Ab aquestos llibres?... m'hi entretinch...—Allavoras l'oncle va restar llarga estona contemplantme ab llástima, ab fonda llástima, ab una llástima en que, més que pietat, hi entrava'l menyspreu, potser fins l'odi del home lluitador que, havent hagut de sirgar tota la vida pera assolir un triomf sempre discutit, sempre disputat, s'indignava contra el que ell creya gaudint tranquilament de la existencia, bressat en la satisfacció que procuran els goigs egoistas y solitaris de la intellectualitat. Però, al capdevall, va passar la indignació y va triomfar la ironía... porque, tot fent la mitja rialleta, ¿sabéu lo que va acabar per dirme? Donchs, me va dir:—¿De segur que de tots aquestos llibres no n'hi deu haver ni un que ensenyi cóm s'ha de fer pera guanyar una pesseta!

Al sentir aquell acudit brutalment positivista, tots els de la penya van esclafir una rialla.

—¿Y tenia rahó, l'home!—va fer un.

—¿Es clar que sí!—van dir altres.

—Les lletres no son aliment pera'l cos...

—¿Les lletres son pá pera l'ánima!

Y mentres tots convenían en que, mirat desde'l punt de vista

utilitari en que s'ho mirava l'oncle Serra, era una veritat monumental que la literatura, sigui d'història, sigui d'imaginació, cap profit immediat y tangible podria arribar a produir, se va alçar un senyor d'entre la concurrència, dient ab vivesa y ab aplom:

—Donchs, pera mi tot aixó es fals, y no hi ha concepte més equivocat que aquet que aquí se sosté... Per lo menys, jo ho puch dir tot al revés, fundantme en la meva història.

Tothom va restar un xich extranyat d'aquella interrupció fogosa. En Pau Torres, el que ab tanta energia contradeya la opinió general, era tingut per home rich, molt rich, si no milionari com l'oncle Serra, amo y senyor d'una fortuna molt respectable. Se li sabían possessions a Andalusía, finques a Barcelona y al Empordá y gran varietat d'especulacions de que ell era l'ànima y el brás. Ademés feya extrany que ab tal vivor repliqués, un home que comunment se mostrava fet y seriós, més amich de fets que de paraules. Se veyia be que aquell tema li havia tocat al viu. Per aixó totes les cares varen girarse encuriosides cap a n'aquell subjecte sapat, desinvolt y enérgich, com esperant una explicació.

Alashores, en Pau Torres va prosseguir:

—Sí, la meva història es la més complerta negació de que la literatura, fins la que'n diém *amena*, no pugui esser pera'ls seus devots font de riquesa material. En demostració d'aixó, vaig a dir ara lo que no he dit may a ningú... y es que la meva fortuna, la meva posició, tota la dech a la lectura d'un llibre, y no us cregueu d'un llibre científich, que aixó ja no constituiria cap raresa, sinó d'imaginació, d'una novela famosa, coneguda a tot el món.

L'auditori estava suspens d'espectació.

—¡La cosa promet ésser interessant!—exclaman uns.

—¡Que's reveli aquet miracle!—demanavan altres.

—¡Preguem que la història's conti!—recalcavan els demés.

—Ja ho contaré — va respondre l'interpelat. — La major part dels d'aquí saben bé prou que jo soch de l'Empordá, fill d'una casa de Sant Felú dedicada al comers de suros desde un grapat de generacions. Els trefins y las pansas son en la meva família una tradició quasi nobiliaria, tramesa constantment de pare a fill. Mes,

jo no era l'hereu; era'l tercer dels germans, un fadri extern... y, encara que a casa no m'haguera mancat res, y en cas de morir el pare, m'hauria pogut associar ab el germá gran ab lo que m'hagués tocat de llegítima y de millora: ¿qué us diré? Me sembla que no m'hi hauria sabut avenir a fer la viu-viu, eternament encofurnat a casa y subpeditat sempre a l'hereu. Més m'estimava ésser independent y viure lliure dels meus aetes. Tenia ambició y volia anar pera mi. ¿Per quins cinch sous no podia emanciparme, com s'havían emancipat tants altres fadrins externs de casas bonas de per allí, dedicats tots als afers del suro? L'un havia conseguit establir a Londres la representació d'algunes cases empordaneses; l'altre havia anat de comissionista de carrats a Fransa; un íntim amich meu dirigia unas explotacions sureras a Portugal. ¿Per qué no havia jo de fer com ells, ja que'm sentia ab esperit d'empresa y ganes de treballar? ¿Peró, qué faria, quina tecla tocaria que, tot donant lliure expansió a les meves iniciatives, concordés ab els meus coneixements adquirits sobre l'industria de casa? En semblants cavilacions estava jo capficat, quan un día, estantme a casa llegint, me varen fer fer un salt d'emoció un certs capítuls del llibre que tenia entre les mans. Eran els capítuls que havían, ab el temps, de ferme rich... Molts dels que m'escoltan ja saben que jo he alternat sempre les tasques del negoci ab l'afició literaria y que fins ¡Deu me perdó! he fet les meves provatures en prosa y en vers. Mil cops havia, donchs, jo llegit aquell llibre que tanta impresió'm causava, com si fos sobtada revelació, però may de la vida m'havia sotregat com en aquells instants. En el fort de l'emoció que'm corprenia, vaig arribar a exclamar: — ¡Eureka! ¡Eureka! ¡Ja he trobat la pedra filosofal!... ¿Y no sabeu lo que hi havia en aquells capítuls que tant me trasbalsavan l'esperit? Hi havia la descripció d'un terror immens, trencat, espadat, abrupte, quasi inaccessible, plé de centenaris boscos de suredas verges, que la má del home no havia escorxat encara may. Ja estava decidit. La meva sort ho volia. Hi havia un país inexplorat que m'oferia els seus tresors forestals... y jo havia d'esser el Colón d'aquell mon per descubrir. Vaig cridar al meu pare, y en poques paraules el vaig posar al corrent de la

meva trovalla y dels meus plans. De primer moment va mirarme ab desconfiansa, com si tingués por de que m'hagués tornat boig. Però jo li vaig ensenyar el llibre, li vaig exposar les meves rahons, li vaig fer els meus arguments, y al capdevall, aquell home, que tenia gran intuició de les coses y una fe cega en el meu esperit d'iniiativa, va acabar per interessarse fortament en mos projectes. Me va donar diners pera un viatge d'exploració... y vaig sortir de Catalunya en busca del país salvatge y verge, tan be descrit en el llibre.

—Peró, bé... ¿quin és aquet llibre misteriós que revela en nostres dies paisos ignorats, plens de tresors pera tothom desconeguts?—va interrompre un dels oyents.

—Demano un xich de paciència. Tot se sabrà... — va replicar serenament l'empordanés, com si trobés íntima delectació en la curiositat excitada dels concurrents.—Al cap de tres mesos y mitg o quatre, tornava a esser al Empordá, y el pare'm sortia a rebre.—Pare, lo del llibre es tot veritat. He vist aquell món feréstech ple d'alzinas, retratat á la novela y la pintura no pot esser més exacta del comensament al fi. Es impossible trobar en lloch unes montanyes més riques ni una població més pobra. En mitg d'aquella riquesa per explotar, hi viu la gent més miserable de la terra. Mes s'estiman morir de fam que treure profit d'aquelles immenses suredes, espesses, impenetrables y embrollades, com si may hi hagués posat els peus ningú. Els propietaris les tenen abandonades d'anys y panys, per natural deixadesa y per por als bandolers que infestan el país. Per un bocí de pa se poden adquirir extensions incabables de terror en aquell món desconegut, cobert de boscatges inextricables... Jo hi aniré, pare, jo hi aniré a fèrmels meus. Ab una dotzena de minyons resoluts que me'n duré d'aquí, imposaré respecte als bandolers, aclariré aquellos boscos, y ab la primera pelada que's fassi a les sureres n'hi haurá prou pera pagar les terres que hagi comprat... Y el programa's va complir al peu de la lletra, y desde fá vintiun anys soch amo y senyor d'una gran part d'aquell inmens territori que un llibre me va descobrir!

—¿Y encara no's pot saber de quin llibre's tracta?—va fer un de la penya desesperat.

—No he dit que era la novela més famosa d'aquet món? Donchs si's tracta de la novela més famosa, ¡quina altra ha d'esser sinó el *Quijote!*

—¿El *Quijote?*—va exclamar tothom.

—Sí, *Don Quijote de la Mancha*. ¿No teníu presents aquells capítuls de la primera part—jo'ls sé de cor, ratlla per ratlla— en que'l cavaller de la trista figura, després de deslliurar als *galeotes* y de veures maltractat, apedregat y robat per aquells lladregots y bandolers, se n'entra ab en Sancho en les espessors de Sierra Morena? ¿No vos recordéu de la descripció d'aquelles penyes, d'aquelles montanyes, d'aquelles espesses soletats, d'aquell lloch ombrívol *pocas ó ningunas veces pisado sino de pies de cabras ó de lobos*, ni d'aquelles serres aspres y amagades, *sin senda ni camino, donde si entráis media legua más adentro, quizá no acertáreis á salir?* ¿Haveu oblidat aquells *alcornoques* descomunals que poblan les montanyes, entre'ls quals n'hi ha de tan *gruesos y valientes* que un home's pot amagar en la soca buida?... Donchs, aquet selvatge y alterós país és el que jo he conquistat... Y creguéu que la cosa m'ha costat un xich... Com que a Espanya, desde'ls temps de Don Quixot, no s'ha innovat res enterament, ni en els homes ni en les coses, ni en la naturalesa ni en els habitants, jo vaig trobar aquella Sierra Morena tan famosa, tal com Cervantes la va pintar, no sols ab els seus boscatges verges y ab les seves suredes colosals, sinó ab tota la seva pintoresca comparsería de lladres y bandolers... Confesso que aquets senyors eran un perill no despreciable. El país ja'ls considerava com a tradicionals dominadors y s'ajupía a satisferlos puntualment les contribucions que li imposavan. Jo no'm vaig deixar acobardir, y al devant dels meus minyons empordanesos vaig arribar a posar el terror als mateixos lladregots. Un día, al principi de la nostra estada, varen venir a exigir el secular tribut... pero'ls varem rebre ab les carrabines encarades, y els varem dir que prou y massa ens recava pagar la contribució al Govern d'Espanya pera pagarne una altra als bandolers. Desde aquell punt tot va esser una bassa d'oli. La tranquil·litat se va obrir pas, y fins van tornar a habitar a las fincas abandonadas els propietaris allunyats

per la por dels malfactors. Nosaltres varem ensenyar de treballar als fills del país... tot lo que pot ensenyarsen a n'aquella gent, que és la més peresosa de la terra... Y si, pera acabar, haig de dirvos la veritat, vos confiaré que he sentit de vegades cert orgull de que hagi sigut un catalá el qui, además de ferhi la seva fortuna y el pervenir dels seus fills, ha dut a n'aquelles terres un xich de civilitació y prosperitat...

—Com catalá havia d'ésser qui sapigués treure, en els nostres dies de treball, profit positiu de l'obra literaria més enlairada que ha produït l'enginy dels castellans—va recalcar l'historiaire entre l'assentiment de tots.

R. CASELLAS.

MINISTERIO
DE CULTURA

Somni d'estiu

*La lluna vessa resplendent
sa clara llum sobre la plana;
sembla un brunyit espill d'argent
la mar llunyana.*

*L'horitzó resta endormiscat
dins la calitja qui l'esfuma;
demunt el pla s'es ajassat
un floc de bruma.*

*En mitx dels camps, del grí despert
la veu monòtona vigila,
y en la quietut del aire's pert
dolça y tranquila.*

*Conta qu'el mon s'es adormit
ab melancòlica complanta,
y fila'l somni de la nit
canta que canta...*

*Somni d'estels clars y flotants
sobre llumínica cascata,
com les escumes rutilants
d'un riu de plata...*

*Somni d'ovelles y pastors
omplint la pau de les nits belles
dels tintileys adormidors
de les esquelles...*

*Somni d'halens de jasminer,
de lluissors de fil d'aranya,
de focs llunyans de carboner
per la montanya...*

*Plenes de fresca y de delit
vessen les mates llurs essencies.
Tot calla. L'aire s'es omplit
de transparencies...*

*Visions subtils, plenes d'encant,
que dins la plana en llum banyada,
tix la Natura somniant
endormiscada,
mentres la lluna va pujant
tota rient y desvetlada.*

MIQUEL R. FERRÁ.

Libre de Contemplacio.-Cap. III

Com hom se pren guarda de ço que fan los reys nils princeps daquest mon

1. Deus glorios, sant sobre totes sanctetats, acabat sobre tots acabaments! Beneyt siats vos, Senyer, qui auets honrats é ennobleyts los reys e ls princeps e ls auts barons sobre tots los pobles d aquest mon; cor totes les gents, Senyer, veem que ls auets sotsmeses per tal que tenguen pau en terra. On, beneyt siat vos, qui ls auets dat seny e enteniment de governar lur poble. 2. Nos veem, Senyer, que ls reys e ls princeps que fan batles e veguers e procuradors e jutges, per tal cor els no y porien bastar a governar lur poble. Mas, que val? cor tot dia veem que aquels oficials que fan, son mayorment homens enganables e injuriosos e ladres a lur poble qui lur es comanat, e son axi al poble com los lops a qui oueles son comanades. 3. Vertader Senyor! Vos auets los reys els princeps ennobleyts en lynatge e en altres honraments quil pertanyen; e los demás d els veem ques fan servus e sotsmeses d alcun home qui será de vil logar e será de vils obres e de vils fets. On assó es, Senyer, gran fulia, que vos los fassets senyors sobre molts homens nobles e els fassen servus de vils homens. On aytals maluats princeps no prenen exempli en vos, qui anc no volgués sosmetre la vostra honor nil vostre honrament sots maluada senyoria, ne anc no priuás vostra dignitat d aquel honrament que a vos pertany.

4. Ordonable Senyor de totes les coses temporals e espirituals! Nos veem que ls reys e ls princeps an grans rendes e grans per-
casses, e veem que tot ho despenen, que res no ls en sobra; e des-
pen se tot quax en vanitats e en coses de poc profit. 5. Vos, Se-
nyer Deus, auets posats los reys e ls princeps sobre els pobles, per
tenir justícia e per confondre los injurioses e ls mentiders. On
veem, Senyer, d'assó tot lo contrari en los demás princeps d'aquest
mon; cor als injuriosos acorren e ajuden, e als homens vertaders,
de bona vida, son enemics e malvolens. 6. Piados Senyor! Vos
auets sotsmeses los pobles sots los reys e ls princeps per tal que
els tenguen pau en terra e que les gents pusquen anar segurament
per los camins e que segurament pusquen estar en lurs albercs. On
dasso veem tot lo contrari; cor tant es la cobeea e la malea e la
vana gloria qui es en los reys e en los princeps, que tot lo mon
tenen en guerra e en trebayll. On asso m par gran marauela,
Senyer, com pot esser que tam pocs homens com los reys e ls prin-
ceps son, tenguen en trebayll tantes de gents com son celes d'aquest
mon.

7. Homil Senyor, lo qual vos humiliats a exoir los vostres ben-
volens! Nos veem que ls princeps e ls alts barons d'aquest mon,
que com los auem mester a asso per que els son elets princeps
sobre nos, que no ls podem veer ni parlar ab els, car les portes del
palau son tancades els porters nos menassen con volem entrar a
els. On beneyt siat vos, Senyer, cor no es axí de vos; cor tota hora
que hom vol veer vos ni contemplant parlar ab vos, tota hora vos
pot hom veer e auer, e totes ores son les portes ubertes. 8. Los
princeps d'aquest mon, Senyer, hom se cuida que els sien reys e
senyors de nos altres; mas segons veritat, més son servus e procu-
radors e sots mesos que senyors: cor tots los veg afaenats e ocupats
de les necessitats de lurs pobles, los quals an a guardar a mante-
nir e aministrar segons lur offici. 9. Franc Senyor, ple de mercel!
Nos veem que als reys e als princeps fa hom homenatge e que ls
besa hom lurs mans e que ls fa hom molts d'onraments e moltes
de reuerencies, per so com son nostres procuradors en terra. Mas
molt malvat princep veem, Senyer, qui no fa honrament ni reue-

rencia á vos, ni us ha grat ni conexensa del honrument que pren per vos.

10. Senyer ver Deus, qui ajudats als vostres sotsmeses e als vostres seruidors! a vos sia gloria et laor e honor, cor molt son desijós de veer rey ó princep qui fos de tant bones obres com pertanyen a princep: cor principat es tan nobla cosa, Senyer, que aquel qui l té en poder, deuria esser tot vertader e tot humil e tot dreturer e tot dols e simple e suau e ple de lealtat e de misericordia.

11. Qui tal princep, Senyer, podia atrobar, molt faria a prear e a amar, a honrar e a servir e a tenir car: cor en tot lo mon no ha melor cosa com bon princep qui sia molt cert e molt saui e molt entes e que sia de tots bons aptes ple. E so per que el es tan bo, si es per lo gran be que pot fer e per lo gran mal que pot vedar. On si á vos plagués, bo fora que molts ne fossen d aytals princeps

12. Moltes de vegades, Senyer, he demanat als homens viandans per lo mon si els han vist princep que sia acabat de tots bons aptes e qui aja tot so qui pertany a princep; e anc no he atrobat qui m en pusca dir noues. On, gran marauela m do, Senyer; cor tot día veu hom moltes de peres precioses qui an tot só qui a noblea pertany e a belea de pera preciosa; e axo metex veem de molt hom religios qui es en aquella belea e en aquella honestat que a religios pertany. Mas rey ni princep, Senyer, tant nol cercam ni tant nol demanam, que l pugam atrobar aital com auriem mester. On asso es gran dampmatge, con hom ha major fretura de so que pus es neccesari.

13. Pacient Senyor amoros! loat e beneyt siats vos e tot quant de vos es: cor anc no viu rey qui per la vostra amor aja renunciat a son regnat ni que l aja donat als pobres ni que s sia mes en orde per tal que anas endressar los errats en via vera e que sia esdeuengut martir axi com vos fos e com foren los vostres apostols.

14. Dels princeps, Senyer, non veg negu que sia tan coratjós ni tan desijós de honrar vos ni de donar laor a vos com son d onrar e de loar sí meteys: cor tot día veg que donen a juglars e a lago- ters per tal que ls loen: e tot día veg que guerrejen los uns los altres, per tal que los uns sien honrats sobre ls altres. 15. Con

estag, Senyer d auant lo rey e veg estar d auant el cavalers e barons e d altres moltes gents, ja no veuré ne oyré en els que fassen ni que parlen de nuyla altra cosa si no de vanitats e de coses qui pertanyen a lur honrament o a lur ricor o a lur exalsament de riqueses o de fama.

16. A Senyer ver Deus, qui auets creat e ordenat tot quant es en los cels e en la terra! Enaxi com veem, Senyer, que los reys els princeps son honrats sobre tots homens e son pus rics e pus poderosos que altres homens, enaxi fora bo que ls princeps e ls grans senyors veesem que fossen pus plens e pus acabats de virtuts e de bones costumes que altres homens. 17. Les gents veg, Senyer, que desigen á auer regnats e principats; e ls reys e ls princeps veg que per grans regnats ni principats que posseesquen, per tot asso no roman que els no desijen encara més. On asso es marauela, dels homens qui desijen á esser princeps, pus que veem que ls princeps nos tenen per pagats de so que an. 18. Lo princep, Senyer, ol gran baro veg que com caualca per la via, que va acompanyat de grans gents; mas com es mort el va hom soterrar, tot lo veg metre dejus la terra: e veg encara que dementre que l princep es viu, no li pot bastar tota la terra de sos regnats ni de sos principats; e com es mort, una poca de terra li basta en que hom lo soterra.

19. O vos, Senyer Deus, qui denunciats e prometets e atenets als vostres benuolents les glories de parays! Tots los princeps e ls grans senyors veg que cassen volenters, e dien que la cassa lur es recreació e que ls es ocasió a fúger a peccat, e axi cuiden esser excusats; mas nos prenen guarda, Senyer, dels procuradors maluats que lexen eu lur loc, qui son a son poble axi com a lops rabats: e dementre que l princep cassa es deporta, los lops menuguen les ouelles que li son comanades. 20. Los princeps, Senyer, veg que ornen lurs mans d aur e d argent e de precioses peres. Mas ¿que ls val, pus les ensutzen de sanc dels homens pobres, per defaliment de justicia? ni que val, Senyer, al princep que el sia ben vestit e be delitat e be sajornat, e que son poble sia injuriat e apobrit e malmenat e barrejat com a bestiar qui es barrejat per besties sal-

vatges? 21. Lo princep, Senyer, com ha molt menjat e begut e es leuada sa taula, sempre veg que venen estruments e juglars e lagoters qui parlen de vanitats, e dien cansons qui no parlen sino de luxuria e de vana gloria. On, com els deurien remembrar vos e fer vos gracies, els an en memoria aqueles coses qui no son a vos plaents e qui son occasio com vos siats ublidat e desobeyt.

22. O, Senyor ver Deus, qui sots plaer sobre tots plaers e qui sots desitjat sobre tots desigs! Los princeps veg que s cuiden que veritat estia en la boca dels juglars e dels homens lagoters e dels homens mundans vanaglorioses. Mas no es enaxí, Senyer, com el se cuyden, cor enans n es tot lo contrari, cor la veritat no está lá on els se cuiden, enans es atrobada, Senyer, en los homens religioses, e en los homens qui renunciem a est mon e qui menyspreem aquest mon.

23. Los princeps, els grans barons, Senyer, se cuiden que vos los honrets en l altre seggle axi com los auets honrats en est mon. Mas no será enaxí, Senyer, com els se cuiden; cor en est mon los honrats vos, sens que els no ho merexen: mas en l altre seggle negu no deu esser honrat ni n es digne, si doncs no fa en est mon bones obres.

24. Los reys els princeps, Senyer, per socor hom los tem e ls honra; cuiden esser bons e cuyden de esser dignes de esser amats e honrats. Mas no guarden com per les males obres que fan a lurs sotsmeses son dignes de esser desamats e desonrants.

25. O vos, Senyer Deus, en lo qual está tota ma esperansa e tota ma contemplació! Los princeps se cuiden, Senyer, que neguns homens no aja en est mon qui sien tan francs com els; mas jo veg Senyer, que son los pus sots meses homens qui sien en aquest mon: cor pus catiuat e pus sostmes es l ome qui ha a guardar e a endressar molts homens que sien sotsmeses a servir un princep.

26. Los princeps, Senyer, jassia que sien honrats en est mon, aytambé com los altres homens veg que an fam e set e calt e fret e que son irats e trists e pentius e paorosos e malautes e despagats; e axi com los autres homens veg, Senyer, que moren e que hom los met sots la terra, e axi com oltres homens veg que poden e que podrexen.

27. En tot lo mon no veg neguns homens

de qui hom tant de mal diga com fa dels reys e dels alts barons; ni no veg que a neguns homens, Senyer, hom fassa tants d engans ni tantes de tracions com fa a els. On per asso m es semblant que esser princep no es tan gran noblea com els se cuyden.

28. Senyer Deus, qui bastats los meus uylls de plors e de lagremes el meu cor de desigs e d amors! Jassia so que ls princeps sien en est mon en grans riqueses e en grans honraments, per tot so no roman, Senyer, que d els no y aja molts qui son en moltes d áuols custimes e en molts de pecats: e on més els son honrats en lo mon, mes paren en els les vils obres que fan, esser vils e lejes e maluetants. 29. Vos, Senyer Deus, auets donats los princeps als pobles per tal que tinguen justicia e per tal que fassen anar les gents per vies de veritat. Mas nos veem, Senyer, que els fan d asso quax lo contrari; cor nuls homens no son tan encarregats de justicia á fer com els, ni per nuylls homens no ix hom tã souin de via de veritat com fa per los maluats princeps qui amen més falsetat que veritat. 30 Glorios Senyor! Vos volets que ls princeps sien enqueridors e encercadors dels homens mals injuriosos, los quals afoyllen e malmeten lo mon; e nos veem que ls princeps encalcen per los plans e per los munts les besties e les aus qui mal no ls meren, e no volen encalsar ni encercar los mals homens qui lurs regnats e lurs principats malmeten e destroexen, los quals los ha comanats lur senyor Deus.

Tramés per M. OBRADOR Y BENASSAR.

Lo Mestre Nou

ESCENA IX

Els mateixos; menos MOSSEN BENET; després en MARTI

GUILLA (pel rector)

Pobre home!

MUSTELA (a n'en JAUME)

N'heu fet un gra massa. No veyeu que ja caduqueja?

JAUME

T'asseguro que se'n penedirà.

MIQUELO

Y perquè? Deixeulo. Què'n treuriem de comensar de nou ab paperots? Val més sortirne d'una vegada d'aquest mestre.

GUILLA

Y que no pugui tornar més, a mourens fressa.

ARCALDE

Això mateix.

MUSTELA

No'ns queda altre camí. O ell o nosaltres.

MARTI (entra per l'escala, esbufegant d'haber pujat depressa)

Jaume!

JAUME

Què hi ha?

MARTI

El mestre es al pati que enraona ab Mossen Benet.

MUSTELA

Què dius!

MIQUELO

Ara es l'hora!

(En MIQUELO, l'ARCALDE y en MUSTELA, van cap a la finestra.)

JAUME

Quiet tothom! Que'm voleu comprometre a casa meva? Y ve tot sol?

(A n'en MARTÍ.)

MARTI

Sí.

MIQUELO

Mala negada!

JAUME

Que tinguem seny, senti!

(En MIQUELO queda en el fons esquerra: en MUSTELA vora de la taula en segon terme: en JAUME en el centre: en GUILLA y l'ARCALDE en primer terme de la dreta.)

ESCENA X

Els mateixos y en LLUIS

LLUIS (en la escala)

Se pot pujar?

JAUME (després d'haver contingut ab un gest a n'els altres)

Endavant.

(En MARTÍ obra la porta anantsen així que entra en LLUIS.)

LLUIS

Bon dia.

JAUME

El mateix.

LLUIS

Deurá fervos estrany veurem aquí?

JAUME (ab un gest indecis)

Oh!...

LLUIS

Venía per parlar ab vós, Jaume.

(An els demás que fan acció de retirar-se.)

No, no: no us mogueu. No feu cap nosa. Al contrari: millor que us hagi trobat reunits.

JAUME (després d'una pausa)

Vosté dirá.

LLUIS

Suposo que estareu, sinó cansats, al menos convensuts de la inutilitat dels vostres esforços per treurem. Ho heu probat tot y tot ha sigut en va. Quan en Guilla va deixarme...

GUILLA (confós y avergonyit)

Veurá...

LLUIS

No: si no us faig cap cárrec. Ja es prou pena que sigueu com sou. Y després: tampoc m'heu fet cap mal.

(Dirigintse a tots.)

Vosaltres us pensaveu que deixantme ell, me quedaria sol. No vareu saber compendre, que no era an ell, ni a mi, que seguia aquesta pobre gent, si no al desig de millorar la seva vida.

(Una pausa.)

Després heu probat d'espantarme, ab amenasses, mofes... En fi: no cal cansarnos repetint lo que tots sabem de sobres, no es veritat?

(Una altra pausa.)

Lo que n'heu tret de tot aixó, ho teniu prou davant dels ulls, també. Esteu lo mateix que estaveu. Es dir; lo mateix no. Cada dia perdeu noves forces, que venen a engroixir les nostres. No seria, doncs, re de l'altre mon, que sentissiu cert defalliment, que comensessiu a estarne cansats d'aquesta lluita.

JAUME

S'enganya de mitx a mitx.

LLUIS

Voleu dir?

JAUME

Com ho sent.

LLUIS (arronsant les espatlles)

Potser sí. Encara que més aviat me sembla, que sou vosaltres mateixos, els que voleu enganyarvos. Y bé, doncs: per si acás, jo vuy esser més franc: vuy parlarvos a cor obert. Aquesta fadiga qu'assegureu vosaltres no sentir, jo la sento; no per mi, no! Jo soc molt...

MUSTELA (interrompentlo)

Tossut!

LLUIS

No es això, precisament. En altre ocasió ja crec que vaig dirvosho. Quan se tracta de cumplir el deber que m'he imposat, res m'espanta, ni'm detura.

MIQUELO (desde'l fons, molt concentrat)

Potser qu'el deturi l'esdentegada!

LLUIS (ab naturalitat)

La mort? No hi he pensat may, minyó.

(Reprement lo que deya.)

Però, per més que jo estigui disposat a lluitar com el primer dia, no deixa de veure'ls perjudicis que semblant estat de lluita ocasiona a n'el poble, y vinc a dirvos: Oblidem lo passat, abra-ssemnos com a germans y units treballem pel be y la felicitat de tothom.

JAUME (després d'una pausa)

Y que demana vostè?

LLUIS

Com s'enten, que demano?

JAUME

Sí. Que demana per fer... això qu'ha dit. Per juntarse ab no-saltres.

LLUIS

Recordeu que es en be de tots.

JAUME

Veurà; en menos paraules. Vostè'ns proposa la pau, no es veritat?

LLUIS

Això mateix.

JAUME (després d'una pausa)

Ab quines condicions?

LLUIS

Cap.

JAUME (després d'una altre pausa)

Que demana, doncs, per vostè?

LLUIS

Voleu dir com a paga?

JAUME

Sí.

LLUIS

Rès.

JAUME

Ho trobo massa barato.

LLUIS

Teniu por que no sigui un parany?

JAUME

Vostè ho ha dit.

LLUIS

No m'estranya. Cada hu pensa dels altres, lo mateix que es ell per dintre.

JAUME

Faci una cosa, si vol que'l cregui.

LLUIS

Digueu.

JAUME

Vágissen y jo li prometo que tot quedarà com una bassa d'oli.

ARCALDE

Això.

LLUIS

Y perquè no ha d'esser lo mateix si'm quedo?

MIQUELO

Perquè de vostè no'n volem ni una sed d'aiga.

LLUIS

Tant m'odieu? Què us he fet?

MUSTELA

Y encara ho pregunta!

JAUME

Per vostê'ns hem de veure encausats y a punt d'anar a la presó; amenassats en la vida y en les hisendes.

MIQUELO

Ab cent vides que tinguéis no podria pagarho!

LLUIS

No podeu acusar a ningú de lo que us passa. Son les vostres males accions que tornen a recaure sobre vostre. Reculliu lo que heu sembrat.

JAUME

Vostè ha sigut la desgracia del poble! Vostè ha vingut a sembrari la desunió! Abans, no n'hi havia cap de més tranquil!

LLUIS

Sí: ab la tranquilitat dels sepulcres. Tot hi era mort y adormit, menos vosaltres, que us repartieu les miserables despulles d'aquest cementiri. Y ara'm voldrieu fora, pensantvos poder explotar de nou a les vostres víctimes! Aneu y pregunteulos si volen tornarhi an aquell temps y veureu lo que us responen.

GUILLA

Perquè vostè'ls ensiborna, contra nosaltres.

LLUIS

No. Que us penseu que us odio? Si'm feu llástima, perquè sou víctimes del vostre mateix egoïsme. Despulleuvosen d'una vegada. Lo passat, ja no pot tornar. Les tenebres que emboiraven els esperits s'han destriat per sempre. Avuy tots tenen consciencia de

lo que son y de lo que se'ls deu. No heu de mirarlos com a enemics, perque volen viure. Son homes com vosaltres, ab els mateixos drets y les mateixes necessitats. Uniuvos ab ells; feu tots una gran familia, lligada per l'amor y la justicia!

(Una pausa. Tots estant ab el cap baix, dominats per l'ardenta paraula del mestre. Aquest repren poc després en veu baixa, ab molta emoció.)

Digueu. No seria hermós fer desapareixer tot l'odi qu'avuy cova en el cor de tants homes?

MIQUELO (fa un gest com pera desferse d'un lligam invisible, s'avansa y diu an en JAUME.)

No sé com teniu paciència d'escoltarlo! Tireulo escala avall!
(L'encant se trenca; tots reaccionen.)

MUSTELA

Lo que ell vol, ferse amo del poble.

LLUIS

Val més esserne'l llibertador que l'amo.

JAUME

Doncs, accepti lo que li he dit: vágissen.

GUILLA

Això mateix: que sen vagi y no torni.

LLUIS

Y que us penseu guanyar si men vaig? Si tampoc la podrieu destruir la meva obra. Els que dormien, s'han desvetllat: els morts d'abans ara viuen.

MUSTELA

Be prou que tornarem a matarlos.

MIQUELO.

Comensant per vostè.

LLUIS

Aneu ab còmpte! El dia que jo falti, serà'l comensament de la vostra ruïna!

ARCALDE

Que no sentiú com ens aménassa?

LLUIS

No: us aviso. Fins avuy, he pogut deturar el devassall d'odis que han fet neixer les vostres injustícies. Ay de vosaltres si es trenca la resclosa!

MIQUELO (esclatant rabiós)

Jaume! Si no'l feu marxar el mato!

ARCALDE

Fora!

JAUME

Vágissen! No'ns podem entendre.

LLUIS

Desgraciats! Acepteu la pau que us ofereixo.

MIQUELO

Volem guerra!

JAUME

No n'hi pot haver de pau entre nosaltres. Vagi pel seu camí; nosaltres farem el nostre. Y gordis! Ens defensarem.

MUSTELA

Ab les dents y les urpes!

GUILLA

Y ay dels contraris!

LLUIS

Pobres infelissos! El vostre pitjor enemic sou vosaltres mateixos!

MIQUELO

Prou enrahonar! Vágissen com un llamp!

(La MERCÈ obra la porta de la seva cambra y escolta enguniosa.)

LLUIS

Decididament es la guerra que trieu?

JAUME

Sense misericordia.

MIQUELO

Fins que no'n quedi pols de la vostra llopada!

LLUIS

Vos en penedireu.

MIQUELO

Tu te'n penedirás, mort de gana!

(L'embesteix.)

MUSTELA (a n'en MIQUELO)

Matal!

ARCALDE

Tiremlo per la finestra!

JAUME (volent deturarlos)

Minyons no'm comprometeu!

(La MERCÈ surt corrents de la seva cambra y abraça an en LLUIS pera ampararlo.)

ESCENA X

Els mateixos y la MERCÈ: després l'ANTONIA y a l'ultim en MARTÍ

MERCE

Ah!... Lluís!...

LLUIS

No tingui por.

JAUME

Mercè! Que es això? Fora d'aquí!

MERCE

No! Jo'l salvaré de les mans vostres, mala gent!

JAUME

Desvergonyida!

LLUIS (posantse davant de la MERCÈ)

Ja ho veyeu! Lo millor de vosaltres sen ve ab mi.

MUSTELA (an en MIQUELÓ)

Que no ho sents!

JAUME (an en LLUIS)

Vostè y ella se'n recordaran!

MIQUELO

Ja s'ha acabat!

(Treu una pistola de la butxaca y la despara contra'l mestre. En LLUIS cau, posantse la mà al pit, quedant migjt ajegut. La MERCÈ fa un gran xisclé y l'agafa en sos brassos, sostenintlo.)

MERCE

Ah!

(Una curta pausa.)

Lluís!... Lluís meu!...

LLUIS (en veu ofegada, xiulejantli la gola)
No s'espanti, Mercé!... No será rès!...

(Li entra una basca.)

MERCE

Lluis!... Antonia! Corre!

ANTONIA

Reina Santíssima!

(Ha sortit de la cuina una mica abans y s'agenolla al costat de la MERCE ajudantla. Una pausa.)

JAUME (en veu baixa y sorda an en MIQUELÓ)

Què has fet!

MIQUELO

Ara'l poble tornarà a ser nostre.

LLUIS (fent un esforç suprem)

No!... vostre no!... La sembra ja está feta!... Els que queden...
segaran!

(Cau mort, aplomat.)

MERCE (ab un xiscle esgarrafós)

Ah!

(Queda ab les mans al cap y la vista envidriada, fixa en el mort. L'ANTONIA fa'l senyal de la creu y resa aclofada. Els altres estan arreco-
nats en la dreta primer terme, indecisos, aplanats.)

GUILLA (després d'una pausa, en veu baixa)

Què fem?

JAUME (a na en MIQUELÓ)

Fuig cap a Fransa.

ARCALDE

Jo t'acompanyo.

(Van cap a la portada de l'escala; aquesta s'obra y entra en MARTÍ, tot tras-
mudat.)

MARTI

Correu! aneusen! El Rey ve, ab tot una colla.

GUILLA

Armats?

(En MUSTELA sen va per la primera porta de la dreta.)

MARTI

Sí.

JAUME (an en MARTI)

Tanca la porta de l'entrada.

MARTI

Ja n'està.

(Se sent burgit de gent al defora. La MERCÈ escolta, s'aixeca ràpidament, va a la finestra y l'obra de bat a bat, sentintse clars y forts els crits dels que s'acosten.)

MERCE (cridant)

Rey!

(Els de fora callen.)

GUILLA

Fugim: ja son aquí.

(Tots, menos en JAUME, van pera anarsen per la primera porta de la dreta.)

MERCE

Han mort a n'el mestre! Venjeulo!

(Grans crits al defora.)

MUSTELA (sortint de nou, quan els altres van a desapareixer)

La casa està voltada.

JAUME (acostantse a la MERCÈ pera tréurela de la finestra)

Mercè! Què fas!

MERCE (apartantsen ab un gest d'horror)

No!... No'm toqueu!... Sou tot brut de sang!...

(Mirant a tothom ab ulls esbarriats.)

Tots!... Tots esteu cuberts de sang!...

GUILLA (ab supersticiosa temensa, molt concentrat)

Què diu?

MERCE (ab un gran gest trágic)

La sang ha d'ofegarvos!

(Se senten els cops que donen a la porta els de fora pera aterrarla mentres cau el teló ràpidament.)

J. POUS PAGÉS.

Septembre, 1900.

NOTA.—A les dugues planes vinentes hi va'l final de l'escena IV del acte tercer que per un lamentable descuyt havia deixat de compondres.

MERCE (resoluda)

Abans de casarme ab en Miqueló, porteume alli ont volgueu.

JAUME (ab rabia concentrada)

Està bé! Tu seràs monja. Però'l bretol que t'ha ensibornat sen farà set pedres!

MERCE (esgarrifada)

Què dieu?

JAUME

Així no tingui mes salut si se n'escapa!

MERCE (volentli agafar les mans)

Oh, no, pare! Mateume a mi si voleu, però an ell deixeu-lo estar!

JAUME (desfentsen d'una revolada)

Ves, mala filla! Surtem del davant!

MERCE

Escolteu pare!.. Ell no hi té cap culpa en tot això!

JAUME (empenyentla vers la segona porta de la dreta)

Arri, lluny, desvergonyida!

MERCE

Escolteume per l'amor de Déu!

JAUME

Passa a la teva cambra.

MERCE

Farè tot lo que volgueu!..

JAUME

No m'enganyaràs ab pamplines.

MERCE

Vos ho dic de tot cor!... Vos ho juro!...

JAUME

Quan n'hagi vist les proves te creuré.

MERCE

Verge de la Salut, ampareume!

JAUME (fentla entrar d'una empenta dins la cambra)

Au, a dintrel!

(Després d'una pausa, tot baixant a primer terme)

Veyam si d'aquesta manera'n sortirèm.

MARTI (cridant de baix de l'escala)

Jaume: baixeu les claus per amanir la grana.

JAUME (acostantse a l'escala y obrint la porta)

Que has trovat an en Guilla?

MARTI (id.)

Tot seguit el tindreu aquí.

(En Jaume obra l'arca pera treurer unes claus. L'Antonia torna ab les galledes plenes, ficantse a la cuina. En Jaume tanca l'arca de nou y se dirigeix cap a l'escala).

Den Rossendo Serra Pagés

Mira 'm

*Verge ideal de mos desvaris
Angel de tendresa y de candor:
Tú que ja al veure'm roja 't tornas
Y barbotejas paraulas sadolladas d' emoció;
Tú que sempre ab ulls baixos te 'm presentas
Y fugitiva 't mostres, com vensuda per la por,
Mentres el cor bategant-te ab forsa, gronxa tos pits, que bressan
Sospirs mal continguts, sospirs d' amor,
Obra 'ls ulls d' una vegada y mira'm;
Mira'm fit à fit, sense rojor,
Qué no sé si traydora 't surt al rostre
Empesa sempre per importuns recorts,
O anhels enigmàtics 't commouhen.....
Qu' aixís joh dona! mon esperit no 't vol
¡Y es l' esperit qui ara 't parla,
Lluny del mon en mitj del mon,
A ran de cel sens' mouré'm de la terra
Y fora de' cos à dins mon cos!
Qué si un día soch jo..... Ab mon cor meteix he d' ofegar-te
Els batechs del teu; en tas galtas la rojor
No podrá sortir, apretadas pèr las mevas y per igual foch encesas
Ferán d' ara sagrada à una passió
Qué mantindrà las flamas enardidas
En tant qu' hi hagi una engruna de carbó.....*

*Mes com sé que després polsosas cendras
Fora lo que 'n quedaria sols,
Jo 't prego que 'l respir continguis, els ulls obris
Retornis a la cara ton color
Y m' enrahonis serena, ben serena
Mirant-me fit à fit y ab decisió
Qu' ó sino..... comensa à venir-me una frisansa
Que ma veu núa en mitj del coll
Y aclucant-me d' ulls, el vértich 'm fa caure
Daltabaix del cel, per entre 'l caos fosch,
Mentres mon esperit el vol remonta
Y al deixar-me entontit, 'm sento jo.*

ROSSENDO SERRA PAGÈS.

Secretari dels Jochs Florals d'enguany.

MINISTERIO
DE CULTURA

DEPOSICIÓN A LA BIBLIOTECA DE
MADRID

Un apòlech

Un senyor y un llenyatayre, anavan de camí; y havent recaygut la conversa sobre la trassa de cada hu, el senyor va dir qu'una persona que no sabés matemátiques ni filosofia, no era res, sino que vivía de casualitat; porque la filosofia ensenyava a pensar y esquivava'ls perills, mentres que les matemátiques ensenyavan a calcular y els vencía tots.

Estant aixís y que si serán verdes, si serán madures, porque'l llenyatayre no's volía convencer, arriban al revolt de la carretera y veuhen venir corrents cap a ells una vaca esverada.

El senyor molt espantat, diu al llenyatayre:

—Esquiveu aquesta vaca.

Pero'l llenyatayre molt tranquil li va contestar:

—¡Aixó ray! tregui la filosofia.

—Pero home ¿qué no veyéu que ja la tenim al damunt y a un animal aixís no se'l pot vencer?

—¿Ah nó? y donchs ¿de qué li serveixen les matemátiques?

En aquestes, arriba la vaca furient embestint al llenyatayre, pero aquet s'agafa a un arbre y ¡amunt, amunt, amunt! en un tancar y obrir d'ulls va trovar-se sentat a les branques.

El senyor prou va provar de correr, pero a la segona gambada, la vaca ja me l'havía revolcat per la carretera deixant-lo com un drap brut. La gran sort que la vaca no duya gayre malicia; y quan va ser lluny, el llenyatayre va baixar del arbre y va ajudar aixecar al senyor qu'estava mort de por, tot dient-li:

—¿No ho veu com en moltes ocasions s'ho passa millor el que no sap filosofia ni matemátiques?

R. SERRA Y PAGÉS.

Un deixeble d'en Rossendo Serra y Pagés

El grà de sorra

ROSSENDO SERRA:

Permetéu amich meu que avuy molesti vostre tráfech trevall ab quatre paraulas que os endresso, fillas no de la vanitat de lluhir el meu nom, mes sí content de véurelas capsadas ab el vostre que parlant de folk-lore tant hi escauhen.

El folk-lore catalá molt s'hi ha fet y més si farà d'are en avant ab el bell estol de captayres que á temps arriuan ahont si's descuydém anavam a trovarlo capjirat per una *porqueria* estrangera, espill de decadencia d'un poble, que invadint el plá y montanya feu per soterrar nostres costums y bonas usansas que sols vagament poden recordar las testas blancas dels vells que son ja casi en brassos de la mort... Delas costums y tradicions que pocas, no pocas, contadíssimas, son las que quedan, un temps fou ben diferent d'are; que are'l jovent poch sap de que li parlan al explicarli.

Y pensar que cada pedra rónega dels anys, porta'l sagell d'un perfúm qu'els vents del nou segle s'emporta...

Quan era petit, no sé, quan passava per el carrer del Bisbe, al mateix cantell de la Catedral, hi há simulant una columna, que jo en bona fe no sabia'l qu'era; de gran prou vaig veure que no guardava istil de cap mena y alló deuría esser una senya... clá que ho es, es la cana de paleta. Si tothom no descuydés detall en l'edificació antiga potser sabríam més cosas de las que avuy sabém. Quin poble aquell, sens fiel contraste, la mida a còpia de servir es

gastava, cap a Sta. Llúcia a cotejarla sens necessitat de pagar *impuesto* ni *sello* de cap mena.

«*Sort! qui l'ha...*» diu l'adagi ¡qu'hermós y bonich!.. L'adagi per cantar veritats no hi ha com las que diuhen sens paraulas buydas, ni frasses de *guardarropta*.

«Ví de marina
y llenya d'alsina.»
«Ví usat y pá mullat.»
«Bossa sense diners
dígalí cuyro.»
«Pá ullat
y formatje serrat.»
«Per tres curtas
per dos son llargas.»
«Homes y gossos al carrer
donas y gats á casa.»

Els pobles ahont tenen per els encontorns dos molins, gens d'estrany trovaréu que la gent no porti a moldre la farina en el molí ahont crían porch, perque creuhen—y ab rahó—de que'l amo pot mantenirlo de franch a costellés del qui porta grá a mol-drer, més hi ha qui es fum de tal creensa, més el refraner prou aconsella,

«De moliner mudar podrás
que de lladre no fugirás.»

A ciutat n'hi ha un d'enmotllat ab tal concell; no s'agravihi persona nada y que cursí l'estisora;

«De sastre pots mudá
que de lladre no.»

Aquest es molt crú y molt més aspre que l'avants-dit, més el refraner té aixó, ditas que l'atonteixen, més després, casi n'hi ha que plauhen...

«Ditjós el fill
que té'l pare condempnat.»

Potser vol dir condemnat al infern, y al infern creu algú que hi van els richs... ¿oy?

«Al bon temps a corull,
mal temps arrán...»

Crech qu'es refereix en la mesura del grá. Aquí mateix, en nostra ciutat, en istiu y tardor donavan la mesura del grá a corull, y al temps de sequetat, al mesurar passavan el curronet y ben arrán donavan la mesura.

Llógica es, no respondre ab altre pregunta. No'n trovaréu d'adagis com aquest, no abundan:

«Roba, per que no t'aixugas?
Dona, per que no'm bellugas?»

N'hi han que no poden comentarse perque prou comentari fan ells mateixos; son veritats que haurían de recordar: «Si't dius Pere y't fas dir Pedro, passa l'Ebro». Me sembla que molts foran que passarian la frontera... y tant de bó la passessin.

«No es bon Janer
el que no deixa plenas pel Moliner.»

Permetéu y dispenseume, no puch ressistir publicarlo. Es per el mes qui aconsella:

«Per Setembre
es caga sens espembre.»
«Per Nadal el joch
y per Pasqua el foch.»

Y un altre de ben bonich

«Una má renta l'altre
y totas duas la cara.»

En las corrandas penso que tenen més sabor las que he vist aplegadas en altre llengua que no es la nostra. Més nosaltres, com a gent de trevall y de justicia no'ns mancan pas, en nostras corrandas s'hi veu un poble...

Tothom coneix les corrandas d'amor, més ara es qüestió de recopilarne de las altras y de las altras n'hi han de ben bonicas:

«Els lladres de Setmenat
Sant Mentua no'ls amparéu,
que robaren las campanas
del cim de Puig-de-la-Creu.»

«Sant Salvador gloriós
vos que sou fill d'Esparreguera,
si no's cull oliva'l plá
que s'en culli a l'Escalera.» (1)

Y qu'en dirém de las oracions. Per mals y malalties? No hi crech gayre, mes si la fe cura, res d'estrany que ser bé ellas ser-vesquian

Per una berruga:

«Berruga malestruga
vesten d'aquesta criatura
si no t'en vas
ab un profundo demá anirás.»

Mentres es diu l'oració, anirá pessigantse la berruga y després un *Pare-nostre* y una *Ave-Maria*.

Per una dissipela:

«Nostre Senyor y Sant Pere
van de camí, van de carrera,
trovan un mal estrany,
un mal parany,
una dissipela.
Nostre Senyor diu a Sant Pere:
—Que hi fas aquí Pere?
de cap aquesta pedra...
—Aquí m'estich mirant
com aquest mal rosegua
els ossos de (aquí'l nom del malalt)

(1) Lloch prop d'Esparreguera de Montserrat.

—Cúrali Pere.

—Com li curaré Senyor?

—Ab la senyal de la Creu
y a nom de las personas
de la Santíssima Trinitat.»

Per treure una brossa del ull, hi ha qui fá bufarse'l, hi ha qui escup a terra, hi ha qui compta estrelles, hi ha... qui diu l'oració:

«Una brossa tinch a l'ull
que no li vull,
al llit de la Verge María
sí que li vull.»

«Sota terra sigui» parlant de mals lletjos, també hi ha *recepta*:

«*Cáncer* y Cristo van a Roma
Cáncer s'hi queda y'l Cristo torna.»

Y oracions, qui no'n recorda?

Al pendre aygua beneyta:

«A l'iglesia vaig entrar
mons pecats a confessar:
vos Senyor que me'ls sabéu
suplico qu'els perdonéu.»

Y per saludar a Nostramo. Aquellas nits d'hivern que os desperta la campaneta del combregar, no convida a ferla una salutació per l'animeta del qui parpalleja entre dues vides?

«Una veu sento molt excel·lent,
penso qu'es Deu omnipotent,
que va á la casa del penitent.
Deu li sigui bon sacrament
a ell y a mi
quan hora sigui.
Amen.

Jo, el día que'm casi, vull que la meva esposa ensenyi als meus fills, els resos que la meva mare va ensenyarme. Els deya y casi no'ls acabava, la son me vencía y la pobre de la mare sola acabava'l prech.

Rés de ficarse'l llit:

«Bona nit y bona hora;
ánimas difuntas,
al Cel ens vejém juntas;
al hora de la meva mort,
al hora de la meva fi,
preguéu totas per mí.»

O aquesta altre:

«A aquesta sepultura'm fico
jo no sé si'n sortiré,
abriguéume ab vostre manto
Verge mia del Roser.
En aquesta cambra
quatre cantons n'hi ha,
cada cantó un angel
que'm diu: Ignaci (1)
dorm y reposa,
no tinguis por
de cap mala cosa,
que si mala cosa hi ha
l'angel de la guarda
t'en guardarà.»

Voleu més humilitat?—Aquesta:

«Angel de la Guarda,
Angel de la guía,
no'm desamparéu
de nit ni de día;

(1) Poso Ignaci perquè es el nom d'un servidor.

donchs com ho faría,
no podria aymarvos
ni fervos companyia.»

Voleu encomenarvos a l'únich Sant que no té presentallas,
perque tothom creu esser sabi?

«Santa Mónica ditxosa,
mare de Sant Agustí,
la meva ánima vos encomano
jo que m'en vaig a dormí.»

Y quan me llevava, si que ho deya ben despert:

«Angel de la Guarda,
dolsa companyia,
no'm desampareu
de nit ni de día.
Angel meu
no'm desamparéu,
perque jo'm perdria;
un Pare nostre y una Ave-María.»

Per avuy ja vos he molestat prou. A Deu siau. Trevalléu forsa,
que jo en horas de vagansa faré'l que podré, que si no es molt, será
un grá més de sorra en el casal que, trevallant tots, arrivarém a fer.
Vostre deixeble

Y. L. BRICHS QUINTANA.

Actualitats

INSCRIPCIONS

L.—«Tot passant.»

I

La jove dels cabells nuats com Eufrosina
Y descenyit mantell, amplíssim y tombant,
Pel bell mati amorós vé de la font veina
Ab l'ànfora gentil qui plora clapotant.

De sobte, isquent del bosc, un jove caminant
Demana un glop piadós de l'hidra nacarina;
La verge, somrient, ab gest graciós s'inclina
Y vaga per sos ulls un inefable encant.

Surava per l'espai una ona d'armonia.
El bras marmori, nú, dels plecs flotants sorgia,
Y an el fresquivol raig obrint el llavi ardent,
L'incògnit vianant de ruta misteriosa
La gerra teutatriu alsava ab mà golosa
Y ab àvit gargoteig bevia llargament.

II

L'ofrena fou humil, tal com als déus agrada
Quan la presenta l'hom ab esperit fervent.
Dels rierols vermells, bavors de sanc vessada
Com un perfúm d'encens muntaven blanament.

Tranquila, poc a poc, venia la vesprada
Qui un gran velari obscur anava difonent;
Davant l'altar diví la tribu congregada
Bevia la dolzor d'aquell sagrat moment.

Ni un remoreig profà dins l'ombra se movia;
Vessava'l cel rogenic immensa melangia;
Passava silencios l'alè dels immortals.
Y pàlida, sotil, a la claror darrera
D'aquell agònic jorn, pujava una fumera
Per sobre l'ara ardent en amples espirals.

III

Sobre la vela, bategant y humida,
L'aroma de les selves orientals,
La crinera dels nuvols esllanguida
Y'l trofeu dels sotmesos temporals.

L'halit de la sirena condormida
Dins el secret dels entrevists fondals,
De les ardents ciutats l'halé de vida
Portat per les calitjes matinals.

La llum vibrant d'equinoccials aurores
Corona les banderes vencedores
En la punta del màstil vacilant;
Y de la proa en l'àrdua valentia
Contempla la perpetua travessia
L'espectre etern de l'Holandès errant.

GABRIEL ALOMAR

Aquesta poesia obtingué el primer accésit a la Flor Natural.

LLEGENDA DEL MONTSANT

L.—La gran montanya del Priorat

Al meu amich Iu Pascual

I

Jo sé una terra tota poblada de montanyes;
hi son petits els homes y els crits hi son perduts,
te cimes coronades d'inmenses quietuts
y abims d'una tristesa de mort son ses entranyes.
Diuen les darrerries del home xiprè y llor,
en les penyes hi ha sanch y hi ha cendra apagada,
lluhen no mes en l'ample desolació ignorada
els corbs d'ales fatidiques, les licorelles d'or.

II

Ab quina opressió tan fonda y silenciosa
sospiréu en el mon que us es axerrahit,
oh pins qui us axequeu vers el dols infinit
brollant de l'axutor de la pedra enguniosa!
Com s'arrepan a Deu vostres mudes pregarics
oh cimes nues, valls qu'ofeguen els humans
petites herbes timides, penyals amenassants,
torrents que us assequen, mesquins, per les fondaries.

III

El cel te blaus profons y núvols funerals.
Eternament floriu en eixes rocatères,
Tots Sants, Divendres Sant, oh Santedats austeres,
memories taciturnes, dolors penitencials.
Quin apaybagament del furor de les coses
en exa solitud exempta de pecat!
les hores son dormentes y l'ayre es aturat;
sembla qu'els àngels volin ab les parpelles closes.

IV

Tu n'ets el Rey, Montsant, d'aqueixes melengies
y ta blavor es bona per ajudá a sofrir;
petites serres van devant teu a morir;
ets un consolador de santes agonies.
Les curioses remors en tos arbres no hi son;
tu tens la pietat d'una tarda molt clara,
y els hòmens te judican mes silenciós encara
al veure qu'ets tan ample demunt del horitzón.

V

Una potentia calma devalla de ta altura
envers la mesquinesa dels pobres esperits;
les boyres engendrades per temporals neguits
devant ta eternitat se fonen de pahura.
Alt y segur, no tens desengany ni ilusió;
tu restes sumergit dins visió may torbada,
la teua amor de Deu, oh montanya sagrada,
es un amor esquerpa vers tota distracció.

VI

Un dia s'axecava pel mon l'auba suau
d'una Lley de Perdó, y els ayres s'estremían,
y les flors, presentint la rosada, s'obrian,
y era clâ y era tendre y era infinit el blau.
Mes avans de que el jorn resplandís de victoria
hi hagué núvols de sanch com en tot solixent;
els cristians morint per Deu en el torment
com les aus del mati proclamavan sa gloria.

VII

Y Deu volgué isolar del combat cors aymants
perquè fossin com llanties serenes, preservades
dins les humils tenebres de coves oblidades.
Montanya, axis pujaren per tos camins el sants.
Y de tos grans prodigis arreu s'ohiren noves.
Exia una canturia molt dolsa bosch endins;
de dos en dos els àngels volavan sobre els pins;
lluhian els estels al demunt de les coves.

VIII

Oh aquelles coves! Foren cataus de malvestat
de feres y de serps, mes ja a Deu s'hi enaltia,
y les feya plahentes l'encís de com fugia
l'horror antich devant la nova suavitat.
Rius d'armonia, rius de claretat novella
penetraven adins la cova obint pregar.
Natura s'amansia, y ab ignoscent mirar
guaytava aquelles vides més sossegades qu'ella.

IX

Y els cristians somreyan de les delícies mistiques
arracerats devall dels feréstechs penyals;
trovavan en les aygues pureses baptismals
trovavan en el pâ tendreses eucaristiques.
Y s'veyan devegades sota el brancàm profús
y s'deyan mots senzills trovats als sants oracles;
sos ulls eran ingenuus de tan veure miracles;
sabian pels Apòsls somriures de Jesús.

X

De les demores fosques, els aspres solitaris
 eixien a la llum ab els ulls reflexius;
 ells llohavan a Deu comprenent els motius
 de les herbes efimeres y els arbres centenaris.
 Axis en tota cosa veyan sentits pregons;
 fugian a son pás les apariencies vanes;
 sentian en els vents les ordres sobiranes,
 y omplian els seus dies de consideracions.

XI

Montserrat, eran tes pedres llavores fulgurants,
 tes clares fontanelles eran miraculoses,
 fulles y arrels tenien virtuts misterioses,
 y era fet el teu ayre del respirar del sants.
 Y la Divinitat era en tu blanament,
 y may cap sacrilegi dels hòmens te torbava;
 de la Coloma blanca qu'al teu demunt vetllava
 sobre tos pins plovian unes clarors d'argent.

XII

Y els cristians sofrian entre la serra brava;
 eran colrats del sol y blanchs dels borrallons;
 sos brassos eran dús y dòcils; en sos fronts
 hi havia el resplandor de Deu qui'ls contemplava.
 Montsant, tu amich els fores ab tos aucells y flòs
 tu retens el perfum de sa vida incompresa;
 tu en vida els hi donaves un aspre fortaleza;
 tu en mort els acullies al sí de ton repòs.

XIII

Montserrat, ja ets un desert, però qui puja encar
 cap a Deu, recordant son antiga embranzida;
 tu veus a ton entorn la mort axerrahida;
 no més molt lluny, son dolsos y fins la neu y el mar.
 Oh Rey de corbs sinistres y licorelles d'or,
 oh tu molt sola y molt dolorida montanya,
 jo ploro devant teu, qu'ets la inmensa peanya
 d'un gran Crist invisible y abandonat qui s'mor!

JOSEPH CARNER.

Aquesta poesia obtingué el segon accèssit a la Flor Natural.

MALLORCA

*E al ceffar que feu lo vent, veem la yla
de Maylorques.*

EL REI PERE IV Y LES MONGES DEL PUIG DE POLLENSA

El Rei deia a les monges:— Jo os dono el puig y encar terres dels plans, y terres pujant per les montanyes, y terres qui's rabejen per la frescor del mar.

D'un bell sejorn qui riu entre vesllums divines les meues mans tan dures estenen el poder a vostres mans qu'imploren, tan pàlides y fines.

Ja tot el món es livit del odi y la traició; vosaltres qui sou santes jo vui que sigueu reines duent en les corones l'eterna resplandô.

Jo os dono dalt d'un cim el prodigiós palau; desd'ell veureu estels qui somriuen y ploren y les blancors, fonentse per les quietuts del blau.

Jo os vui en la clarô y el repòs de l'altura y tant amunt, que tota remor qu'axequi el món al arribá a vosaltres s'hagi tornada pura.

Perxò us poso en un cim, qu'es lloc perfecte y breu; perque sigueu com un perfum que ja es enlaire o com una pregaria que ja es aprop de Déu.

Del llarc reculliment pregueu dins la sentor; jo os vui demunt dels homens, llunyanes, invisibles, lentes de magestat y pàlides d'amor.

Des vostre cim canteu sobre el món malehit; qu'oïnt la claretat de vostres veus serenes s'apaibagui l'horror del pecat y la nit.

Y els aires somoguts de crims y malvestats aturin l'esglaiós llengoteig de ses ires al veure qu'en tremolen vostres süaus pietats.

Jo soc el rei en Pere, ceremoniós y vil; en mos ulls hi ha un fulgor qu'es sinistre pels homes, la meva sanc es feta com un veri subtil.

Al món són mes espatlles avidament corbades, mon or es malaltis, ma porpra es homeiera y mos crims són lleugers y esquisits com besades.

Es torta y s'arrossega la meua iniquitat;
la excelsa pedreria de ma reial corona
llú ab les estranyes flames de la perversitat.

Doncs es el rei en Pere qui us fa present d'un cim,
fiors de trista blancor qui'embaumeu ab dolcesa,
car pressentiu el vici y us esllanguiu del crim.

Jo us dexo en lluminoses altures transparentes;
jo us dexo al cel; me'n torno als màgics soterranis.
Mes puig us he enriquides y fetes eminentes,

el meu recort que us fassi retorçe y sanglotar;
teniu la obligació diària, inexorable,
d'anà expiant la sanch y el plor que vaig vessar.

Fins en el foc ont cremi per mos pecats, després
de mort, envers vosaltres y demanant pregaries
s'axecarán mos brassos com dugues flames més.

Y com interminables els meus delictes són,
canseu els vostres brassos, marciu els vostres llabis,
pregueu pel Rei en Pere fins a la fi del món!

EL REI JOAN AMADOR DE LA GENTILESA AL CASTELL DE BELLVER

El Rei Joan mirava la llum y el dia clar.
Sa cara resplandia d'excelsa juvenesa;
abrils y dematins hi havia en son mirar.

Ell veia quietuts divines y esplendents;
blau d'un seré domini guaytava en les montanyes;
en l'aire s'hi fonien sospites y torments.

Pel vert dels pins flotava l'or dols y volador;
y cel y mar guaitaven ses calmes infinites
callant, com extasiats de la mutua claror.

Se sentia el batec de les coses tendrals,
y totes les colors lluien de tan noves,
y el món s'iluminava d'esclats primaverals.

Era d'un cant d'aucell moguda cada branca,
el vent duia murmuris de roses y frescors.
La ciutat era abaix, rient, petita y blanca.

Y el Rei Joan sentia son cor enamorat.
Son cor, ample y obert, bevia les delicies
d'un enlluernament ple de serenitat.

Y ell deia:—Pera el Rei de les fines primors,
¡oh el saberse isolat en les magnificències!
¡Oh el sentirse perdut adins les resplendors!

Bellesees immortals, com vos han assolit
mon cos, embriagat de santes armonies;
mos ulls, ont llargament s'endinza l'infinit!

El cel, el dols origen qui no s'estronca mai,
la llum, qu'es un amor sobre totes les coses,
el vent, qu'es un perfúm caminant per l'espai!

La alegria dels cors vivents y els ulls desperts,
goig y renovació dels éssers qui glateixen,
immensa claretat dels horitzons oberts!

Oh flors, y llums, y cants, y brisa enamorada!
Què hi fa si heu de morir? Déu ha volgut que sia
la vostra mort de porpra, la vostra pols daurada.

Tot es banyat de gloria, de forsa triomfal;
Jo sento la claror que s'axampla en vosaltres,
cercles ilimitats de la vida immortal!—

El Rei Joan mirava la llum y el dia pur.
Ell era un desitjós de les bellesees clares
y axecava son bras cap al or y al atzur.

Mes ja era ombriu el bosc. L'oratjol s'entristia
la odor de roses molt secretament plorava,
la llum s'anava fent suau. y queia el dia.

JOSEPH CARNER.

Aquesta poesia obtingué menció honorífica a l'Englantina.

TEATRE.—L'autor d'*El Fill del Rey*, y delicat poeta de les *Intimes*, no ha sigut afortunat en sa darrera producció *Sol, Solet...* com en obras anteriors.

Es clar que l'artista impetuós, d'els esclats brillants, el Mestre Guimerá, s'ens revela en certs moments: mes ni el llenguatge, ni l'estudi d'els personatjes, arriban a produhir emoció dramática que cor-prengui.

L'obra fou molt aplaudida per el nombrós públich que assistí a sentir el trevall del Mestre Jo, que admiro sincerament a n'en Guimerá, y no'm plagué el nou drama, crech que ben aviat ens

rescabalará, deixantnos assaborir un nou fruit de la seva lluminosa fantasia.—E. P.

MÚSICA.—Les eccelsituts del cant gregorià, redimit de tota impuresa y conservat al través del segles pels benedictins de Solesmes, son arrivades fins a nosaltres, homes miserables, qui en la diada de la Mare de Deu de Montserrat escoltavam embadalits dins nostra Seu aquell seguit de melodies y psalmodies, succeint-se les unes a les altres ab perfecte ordre y claretat estirantse en cadencies de plácides llangors, enlairantse demunt la vulgaritat de les coses com espiralls d'encens, pera després tornarse a arrossegar peus en terra ab llur tó natural com la expressió del dolor y la confiança de l'ànima cristiana. Oh! quina unció, quin sentiment hi vessaren en la eczecució d'aquesta missa gregoriana els joves choristes d'aquexa «Schola cantorum» que s'ha creada al nostre Seminari pera planter de conoxedors del veritable cant d'Esglesia. Y quina tan justa direcció la del reverent P. Gregori M.ª Sunyol de la ordre beneta, aqueix restaurador de la melodia gregoriana en nostre monastir de Montserrat, ont malhauradament s'era bon xich perduda la tradició en aquest punt de capdal importancia. Reconeguèm en la diada esmentada d'enguany el comensament de una restauració eficás en axó demunt lo qual tan savia y energicament ha parlat l'autoritat suprema de Pius X. Reconeguèm esser axó la primera mostra seriosa de cant gregorià que ha ressonat per les voltes dels nostres temples després d'anys y de segles d'estar condempnats a un nyanyós cant plá y a una invasió de melodies profanes y del pitjor gust. A quants, sentint la *antífona* que's canta en l'ofertori d'aquella missa, ens vindrian a la memoria uns *al-leluyes* de cant gregorià que'ns feren sentir les *demoiselles* de la «Schola cantorum» de Paris en uns concerts de Novetats, y com recordariam la impressió fonda que causaren dins d'un teatre destertalat en aquell auditori qui en general rebé ab certa fredor una institució tan ilustre com es aquella! Qué dirém are que podém sentir el cant d'Esglesia *en place à sa place!* Lloat sia Deu qui aytal cosa ha permesa.—Me toca dir quelcóm del concert donat a l'«Orfeó Catalá» pel jove pianista catalá, En Federich Lliurat, y no dich que'ns tocá, retrayant un dever professional al qual may he donat compliment per no creure que passés demunt meu. Dich que'ns tocá perquè'ns toca per dever de conciencia als

qui escribim de música parlar de totes les coses que s'ho vulguin. En Lliurat, com es ja sabut dedicà tota la sessió a Schumann, y a fe que no'ns dolgué pas als qui l'escoltavem, donchs tinguerem ocasió de sentir bellament eczecutades algunes composicions d'aqueix autor que ab tot y esser notabilíssimes no acostuman a despertar l'afició dels pianistes que hem sentit; me referexo a *Humorada* y *Dins del bosch*, si exceptuém d'aquesta derrera el conegut fragment de *L'aucell profeta*; tampoch es obra molt coneguda, encare que un xich més que les anteriors, les *Follies del Carnaval de Viena*; aquestes tres, junt ab les *Escenes de noys* y la corresponent *propina* del meteix autor, formaren tot el programa de la sessió, programa realment carregat y seriós, digne d'esser fruit per un públich menys inquiet que aquell qui l'escoltà. En Lliurat avans que un *virtuós* dedicat a provocar entussiasmes irreflexius es un eczecutant y un interpretador fidel, un colaborador del autor en la obra d'esteriorisar l'esperit d'aquest derrer. Es ben el revers dels pianistes de llargues melenes y esguarts ombrivols, el mérit dels quals s'amida per la llur resistència física, pel llur mecanisme y per res més moltes vegades. Per axó escoltàrem ab delit a n'En Lliurat tocant un programa seriós y digne de qui coneix a fons la obra d'un autor, com ho confirmá en una conferencia qui feu de prólech a l'audició musical. Diguéu si no es molt més interessant axó que'l donarnos un programa de retalls triats sempre pel meteix patró y ab una inmensa majoria d'obres que'l públich sab gayre be de memoria. Sempre agrairém a n'En Lliurat l'haver treta del oblit en que estava la hermosíssima *Humorada* qu'ell encertadament calificá d'un *gran fresch*, obra desenrotllada al istil del tan conegut *Carnaval, op. 9*, encare que ab major vaguetat, pero no ab menys riquesa y bon gust tan en la melodia com en tots els genres de recursos pianístichs qui la fan a posta pera lluhirse de veres el pianista més atrevit. En aquesta obrá y en el *Carnaval de Viena* fou ont ens agradá més En Lliurat, y ont ens ferem càrrech de ses qualitats de pianista complert.

S. B. BARRI

Administració de «Catalunya»: Trafalgar, 61